

LBRIS

We know
books

Alexandru MITRU

**Politicile educaționale
preuniversitare
în România interbelică**

CETATEA DE SCAUN
EDITURA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**MITRU, ALEXANDRU****Politicile educaționale preuniversitare în România****interbelică / Alexandru Mitru. - Târgoviște : Cetatea de scaun, 2024**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-705-9

37

Toate drepturile de reproducere, integral sau parțial, prin orice mijloace, inclusiv stocarea neautorizată în sisteme de căutare sunt rezervate. Reproducerea se poate face doar cu acordul scris al editurii, cu excepția unor scurte pasaje care pot constitui obiectul recenziilor și prezentărilor.

ISBN 978-606-537-705-9

© Editura Cetatea de Scaun®, Târgoviște, 2024

editura@cetateadescaun.ro www.cetateadescaun.ro

Tipărit de Editura cetatea de Scaun

Cuprins

PREFAȚĂ	9
Mulțumiri	15
INTRODUCERE	17
1. Problematika cercetării	17
2. Teorie și metode de cercetare.....	18
3. Sursele documentare	20
4. Structura studiului.....	50
CAPITOLUL I Școala românească după război (1918-1922) ..	53
1. Fuzionarea sistemului de învățământ în noul cadru creat de Unirea din 1918	55
2. Organizarea sistemului preuniversitar (1918-1922).....	65
3. Funcțiile școlii în dezbaterile ideatice românești după Unirea din 1918.....	86
4. Concluzii.....	110
CAPITOLUL II Politici și legislație educațională în perioada interbelică	117
1. Politicile educaționale preuniversitare reflectate în pozițiile ideologice și doctrinare ale principalelor partide și curente politice din România interbelică.....	119
2. Abordări și viziuni ale principalelor personalități politice, culturale și educaționale cu privire la politicile din domeniul învățământului preuniversitar.....	181
3. Legislația cu privire la învățământul preuniversitar în perioada interbelică.....	266
4. Concluzii.....	276

CAPITOLUL III Politicile guvernamentale în domeniul învățământului preuniversitar în perioada interbelică 279

1. Activitatea guvernamentală în domeniul învățământului preuniversitar în decada brătienistă (1918-1928) 281
2. Politicile guvernamentale în domeniul învățământului preuniversitar în perioada guvernărilor național-țărănistе (1928-1933) 303
3. Activitatea guvernamentală în domeniul învățământului preuniversitar în perioada guvernărilor liberale (1933-1938) ... 318
4. Regimul de autoritate monarhică și politicile guvernamentale în domeniul învățământului preuniversitar (1938-1940) 328
5. Concluzii 340

CONCLUZII FINALE 343

BIBLIOGRAFIE 369

ANEXE..... 389

1. Referat realizat de către Petre Ghițescu, director general în cadrul Ministerului Instrucțiunii Publice, privind necesitatea modificării Legii învățământului primar și normal-primar-1919. 390
2. Propuneri privind modificarea Legii învățământului primar - 16.02.1920. 392
3. Raport înaintat de către ministrul Constantin Angelescu Majestății Sale Regele Ferdinand I, privind înființarea medaliei „Răsplata Muncii pentru Construcții Școlare” - 1923. 399
4. Solicitarea ministrului Constantin Angelescu adresată Majestății Sale Regele Ferdinand I, privind aprobarea înființării medaliei „Răsplata Muncii pentru Construcții Școlare” 401

Politicile educaționale preuniversitare în România interbelică

5. Decret regal privind înființarea medaliei „Răsplata Muncii pentru Construcții Școlare”. 402
6. Jurnal al Consiliului de Miniștri privind aprobarea Regulamentului de acordare a medaliei „Răsplata Muncii pentru Construcții Școlare” 403
7. Propuneri privind proiectul de lege pentru organizarea învățământului secundar, înaintate ministrului Ion Petrovici de către Universitatea din Cluj, Facultatea de Filosofie și Litere - ianuarie 1927. 404
8. Observații privind proiectul de lege pentru organizarea învățământului secundar, înaintate ministrului Ion Petrovici de către Consiliul Dirigent al Statusului Romano-Catolic din Ardeal - ianuarie 1927. 410
9. Jurnal al Consiliului de Miniștri pentru supunerea aprobării Majestății Sale Regele Ferdinand I a mesajului privind înaintarea în parlament a proiectului de Lege pentru organizarea învățământului secundar - martie 1927. 412
10. Proces-verbal de inspecție școlară, Model B, Inspectoratul Școlar Timișoara, Revizoratul Județului Arad, an școlar 1929-1930. 413

INTRODUCERE

1. Problematika cercetării

Lucrarea cu titlul *Politicile educaționale preuniversitare în România interbelică*, își propune să analizeze problematica sistemului național de educație din perioada interbelică. Cercetarea se raportează la o perioadă de 22 de ani, între 1918 și 1940 și urmărește să se concentreze asupra a două aspecte importante: capacitatea și disponibilitatea oamenilor politici de a crea un sistem educațional performant, care să răspundă noilor nevoi ale societății românești, în contextul Unirii de la 1 Decembrie 1918, respectiv consecințele politicii guvernamentale, în domeniul educației preuniversitare, asupra dezvoltării și evoluției societății românești în cele două decenii următoare.

Nu ne-am propus să redactăm o *Istorie a învățământului românesc interbelic*, care nu ar putea fi decât o întreprindere a unui colectiv de autori și s-ar putea materializa într-un corpus alcătuit din mai multe volume, ci o analiză a politicilor educaționale, a legislației specifice și a modului de organizare a învățământului preuniversitar românesc, în raport cu viziunile enunțate de personalitățile epocii și cu tendințele europene în acest domeniu. Această analiză este realizată pe baza documentelor de arhivă, a memorialisticii și a lucrărilor de specialitate publicate în perioada cercetată.

Cercetarea noastră va încerca să stabilească dacă politicile guvernamentale promovate în perioadele 1918-1928, 1928-1933, 1933-1938 și 1938-1940 au fost aliniate cu nevoile societății românești, aflată într-o profundă schimbare, sau erau mai degrabă hotărâri de conjunctură, reacții la inițiative venite din partea oamenilor politici, care urmăreau satisfacerea propriilor interese

politice de partid. Urmărind această paradigmă centrală, dorim să reconstituim societatea interbelică din punct de vedere al relațiilor existente între decidenții vremii și mediul socio-economic, în care învățământul preuniversitar era chemat să funcționeze.

Complexitatea problemei centrale a lucrării impune și discutarea mai extinsă a altor aspecte legate de sistemul de învățământ preuniversitar, precum: mijloacele prin care se realiza finanțarea învățământului preuniversitar; rolul comitetelor școlare; programele analitice și disciplinele studiate; examenele susținute în cadrul învățământului preuniversitar; învățământul alternativ; calitatea actului de predare sau eficiența educațională și egalitatea de șanse a elevilor.

2. Teorie și metode de cercetare

Pe timpul cercetării științifice am utilizat analiza istorică sub mai multe forme: analiza de discurs, atunci când am urmărit mesajele transmise de oamenii politici, prin propunerile lor privind organizarea și dezvoltarea sistemului de educație preuniversitar; analiza de conținut, care are în vedere explicarea conceptelor exprimate pe acest subiect și integrarea lor în contextul socio-economic în care sunt produse; analiza calitativă, folosită pentru a demonstra calitatea și seriozitatea activității depuse de cei care s-au implicat în perioada interbelică în dezvoltarea sistemului educațional; analiza cantitativă, utilizată în argumentarea punctelor de vedere formulate în timpul cercetării; analiza critică a documentelor cercetate sau a acțiunilor întreprinse în domeniul studiat.

Ancheta istorică am utilizat-o în cazul cercetării documentelor de arhivă. În acest caz, am urmărit să oferim un tablou cât se poate de exact al sistemului de educație românesc din perioada interbelică, privit din punct de vedere al celor exprimate în documentele de arhivă.

Politicile educaționale preuniversitare în România interbelică

Ipotezele și ideile formulate în această lucrare au fost verificate și testate prin căutarea și găsirea dovezilor confirmatorii și validate prin confruntarea cu teoriile și rezultatele exprimate anterior.

Rezultatele cercetării științifice întreprinse cu această ocazie le vom valorifica ținând cont de interesul existent în cadrul societății contemporane de reformare a sistemului de învățământ preuniversitar. Concluziile privind activitatea parlamentară și guvernamentală din perioada interbelică pot contribui la stabilirea unei strategii naționale de organizare și dezvoltare a învățământului preuniversitar actual. În același timp, cercetarea poate contribui la realizarea lucrărilor de sinteză, prin emiterea unor concluzii pertinente, verificate și validate, despre subiectul studiat. Viitoarele cercetări pot continua tema propusă, realizând o analiză a sistemului de învățământ preuniversitar din perioada comunistă, având în vedere raportarea la calitatea învățământului interbelic, la împlinirile și neajunsurile acestuia și la scopul urmărit de regimul comunist prin sistemul de învățământ preuniversitar.

În această lucrare nu am abordat anumite aspecte pe care le-am avut în vedere la începutul demersului nostru de cercetare. Aspecte importante legate de funcționarea și dezvoltarea sistemului de învățământ preuniversitar românesc, precum: finanțarea învățământului preuniversitar, activitatea comitetelor școlare, programele analitice școlare, materiile de învățământ, manualele școlare, examenele de absolvire, învățământul minorităților naționale și învățământul alternativ, formarea și salarizarea profesorilor, calitatea actului de predare, eficiența educațională și egalitatea de șanse a elevilor, disparități în procesul educațional între învățământul urban și învățământul rural, vor fi analizate într-un proiect ulterior. În acest nou proiect avem în vedere dezvoltarea temei studiate prin valorificarea numeroaselor informații obținute în munca de cercetare.

3. Sursele documentare

Schimbările înregistrate în sistemului de educație din România au fost în permanență în atenția istoricilor și a publicului larg. Din perspectiva cronologică, studierea istoriei schimbărilor survenite în modul de organizare și funcționare a sistemului de învățământ, a fost secționată, în mod general, în patru perioade: a doua jumătate a secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea; perioada interbelică; perioada regimului comunist și perioada recentă. Această periodizare simbolică a fost realizată în funcție de etapele transformărilor majore produse în cadrul societății românești și a regimurilor politice respective. Dezvoltarea sistemului național de educație preuniversitar în perioada interbelică - tema pusă în discuție în această lucrare - a fost, și rămâne, o temă de cercetare din mai multe perspective. În funcție de acestea, am analizat istoriografia temei de cercetare, clasificând lucrările, care vizează sistemul preuniversitar de educație în perioada interbelică, în funcție de următoarele abordări:

- a) schimbările survenite în sistemul național de educație;
- b) politicile educaționale promovate în programele partidelor parlamentare;
- c) analiza curentelor pedagogice dezvoltate în perioada interbelică;
- d) prezentarea sistemului de învățământ regional;
- e) organizarea învățământului vocațional;
- f) impactul dezvoltării economice și culturale asupra educației;
- g) educația în amintirile și memoriile personalităților perioadei studiate.

a) Schimbările survenite în sistemul național de educație

Principalele preocupări istoriografice privind dezvoltarea sistemului educațional au fost realizate, după Unirea de la 1 Decembrie 1918, de o serie de profesori universitari, specialiști

Politicile educaționale preuniversitare în România interbelică

remarcabili, care și-au adus un important aport în legiferarea și implementarea reformelor educaționale în perioada interbelică. Printre aceștia îi regăsim pe Simion Mehedinți, Petre P. Negulescu, Constantin Angelescu, Nicolae Iorga, George G. Antonescu, Iosif I. Garbea sau Dimitrie Gusti.

Simion Mehedinți, fost ministru al Instrucțiunii Publice în 1918, își prezintă viziunea asupra organizării sistemului educațional românesc în lucrarea *Altă creștere-Școala muncii* (1919). Interesul de care s-a bucurat această lucrare a fost extraordinar, până în 1941 fiind publicate nu mai puțin de 7 ediții, iar după 1989 au fost publicate alte două ediții.

Petre P. Negulescu, numit ministru al Instrucțiunii Publice în ambele guverne Averescu, publică *Reforma învățământului: proiecte de legi* (1922), în care își expune programul de reformă a învățământului, susținut în parlament, dar care nu a reușit să se materializeze într-o lege organică. Negulescu realizează o justificare teoretică a motivelor care stau la baza politicilor publice promovate în ceea ce privește organizarea sistemului educațional și critică vehement politica educațională promovată de liberalul Constantin Angelescu, atât în ediția din 1922, cât și în ediția din 1927. Considerând că dezvoltarea statului român este strâns legată de importanța arătată sistemului educațional, Negulescu explică faptul că, la baza proiectului de reformă promovat, stă rigurozitatea în ceea ce privește pregătirea corpului profesoral și înlănțuirea coerentă a treptelor de educație din cadrul învățământului preuniversitar¹. În acest context, el arată că „în mod firesc, problemele politice și economice ating interese mari, interese vitale ale prezentului, în timp ce educația pregătește doar viitorul. Nu trebuie să uităm însă că viitorul de astăzi va fi prezentul de mâine și că, dacă viața pe care o trăim în acest moment este, în atât de multe privințe, atât de dificilă și neplăcută,

¹ Petre P. Negulescu, *Reforma învățământului: proiecte de legi*, Ediția a II-a, Editura Tipografia Nouă, București, 1927, p. CXI.

se datorează în mare măsură faptului că nu a fost pregătit așa cum ar trebui, atunci când nu era doar un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat.”²

Constantin Angelescu, ministru al Instrucțiunii Publice în mai multe rânduri în perioada interbelică, a publicat numeroase studii privind problematica pusă în discuție. Dintre acestea, două prezintă o importanță deosebită din prisma datelor oficiale oferite și a argumentelor prezentate în susținerea politicilor educaționale promovate de guvernele liberale interbelice. În prima lucrare, publicată în 1926, *Activitatea Ministerului Instrucțiunii (1922-1926)*, Angelescu prezintă legislația reformatoare adoptată în această perioadă, justifică politicile publice promovate prin rezultatele obținute în dezvoltarea organizării sistemului educațional și exprimă viziunea lui asupra dezvoltării etapizate a sistemului educațional, printr-o nouă organizare legislativă a învățământului preșcolar, a învățământului primar și a celui secundar. A doua lucrare, *Evoluția învățământului primar și secundar în ultimii 20 de ani*, publicată în 1940, constituie o importantă sinteză a perioadei petrecută în fruntea ministerului. Angelescu analizează evoluția sistemului de educație după Primul Război Mondial, secționând intervalul de 20 de ani în patru perioade: prima cuprinsă între 1919 și 1928, a doua între 1928 și 1933, a treia între 1933 și 1937, iar a patra între 1937 și 1940, în funcție de legislația adoptată în domeniul educațional.³

În anul 1928, Nicolae Iorga este cel care realizează, în literatura noastră de specialitate, o primă sinteză privind evoluția sistemului educațional în *Istoria învățământului românesc*, la solicitarea ministerului de resort.⁴ Problematika ridicată de procesul de instrucție și educație a fost dezvoltată de marele

² *Ibidem*, p. I-II.

³ Constantin Angelescu, *Evoluția învățământului primar și secundar în ultimii 20 de ani*, Tipografia Imprimeriile Curentul, București, 1940, p. 3.

⁴ Nicolae Iorga, *Istoria învățământului românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. V.

istoric, de la debutul său publicistic și până la apariția acestei sinteze, în peste 200 de articole și lucrări, analizând viața școlară din mai multe perspective.⁵ În această sinteză, Iorga prezintă evoluția sistemului de învățământ, de la originile învățaturii slavone (secolul al XIV-lea) până la începutul secolului al XX-lea. Perioada de interes pentru studiul nostru este atinsă în această lucrare doar tangențial, marele istoric folosindu-se de această lucrare pentru a-și exprima nemulțumirile privind încercările de reformă propuse de Simion Mehedinți, Petre P. Negulescu, Ioan Petrovici sau Constantin Angelescu. Critica principală este îndreptată asupra faptului că atât ciclul primar cât și cel secundar nu reprezentau decât etape de pregătire pentru trecerea în următorul ciclu de învățământ. El atrage atenția că „întemeierea României unite a pus învățământului probleme de o nesfârșită greutate”⁶, iar politicile educaționale implementate după 1918 nu au reușit să rezolve problemele esențiale ale organizării sistemului național de educație.⁷ Marele istoric arată, în finalul ultimului capitol *Învățământul în Principatele Unite și în provinciile locuite de români*, scopul care trebuie dat învățământului preuniversitar, anunțându-și dorința de a ajunge în postura de a *întrâuri* noua reformă a sistemului educațional.⁸ Nicolae Iorga critică „pregătirea pentru școală din grad în grad,”⁹ propunând organizarea unui învățământ care să răspundă nevoilor concrete ale elevilor, în funcție de mediul în care își desfășoară activitatea. Astfel, „în

⁵ Barbu Theodorescu, *Bibliografia istorică și literară a lui Nicolae Iorga. 1890-1934*, Editura Cartea Românească, București, 1935, p. 29.

⁶ Nicolae Iorga, *Istoria învățământului românesc*, Editura Casei Școalelor, București, 1928, p. 340.

⁷ *Ibidem*, p. 341.

⁸ *Ibidem*, p. 343.

⁹ *Ibidem*, p. 330.

folosul fiecărui tip social”, marele istoric solicita să se organizeze „tipul de școală corespunzător.”¹⁰

Nicolae Iorga își exprimă foarte clar viziunea asupra organizării învățământului preuniversitar în conferințele radiofonice difuzate în perioada cât a deținut funcția de ministru al Instrucțiunii Publice (1931-1932). În *Noua direcție în învățământul românesc. Patru conferințe la Radio*, marele istoric își expune punctul de vedere în privința rolului jucat de învățământul primar și secundar, modul de eficientizare a învățământului preuniversitar și importanța învățământului comercial și industrial. Având o poziție conservatoare în ceea ce privește nevoile resimțite de mediul rural și mediul urban, Iorga militează pentru o schimbare substanțială a sistemului educațional. El arată că reforma școlară reprezintă cea mai importantă schimbare în cadrul societății noastre, deoarece dacă „veți schimba școala, veți schimba sufletul”. În opinia lui, poți reforma toate domeniile statului, însă „dacă școala nu va ridica mai sus sufletul cinstit al țaranului și dacă școala va continua să creeze sufletul fals al orășenilor, țara asta nu poate merge.”¹¹ Scrierile marelui istoric, în care regăsim și „multe inadvertențe și chiar erori,”¹² își păstrează și astăzi importanța științifică privind studierea evoluției sistemului educațional românesc.

George G. Antonescu și Iosif I. Gabrea, profesori universitari, specialiști în domeniul științelor educației, deținând funcții importante în Ministerul Instrucțiunii Publice, au publicat numeroase și importante lucrări în care au abordat reforma școlară. În *Educație și cultură. Actualități și perspective* (1928), Antonescu își prezintă principiile privind reorganizarea sistemului de educație, plecând de la cercetarea și analizarea legilor de

Politicile educaționale preuniversitare în România interbelică reformă școlară din 1924 și 1928. În ediția a III-a publicată în 1936, Antonescu adaugă un capitol în care își prezintă poziția față de „criza școlii”, analizând care erau problemele cu care se confrunta învățământul preuniversitar în perioada respectivă. Viziunea privind modul de organizare a sistemului de educație este pe larg expusă în lucrarea *Școala care ne trebuie. Școala formativ-organicistă* (1930). Antonescu consideră că, prin sistemul formativ-organicist, școala românească poate să-și îndeplinească chemarea de a consolida răspândirea culturii în rândul maselor.

Iosif I. Gabrea își prezintă propria viziune asupra modului de organizare a sistemului școlar în lucrarea *Școala creatoare. Individualitate-Personalitate*. El consideră că educația trebuie să clezvolte la maximum personalitatea creatoare a elevilor, deoarece finalitatea școlii trebuie să o reprezinte un cetățean „determinat în clevenirea și acțiunile sale nu de legile naturii, ci de propria-i voință.”¹³ În lucrarea *Școala românească. Structura și politica ei. 1921-1932*, Gabrea realizează „o reflexie critică de ansamblu” privind „prefacerile prin care a trecut școala românească”, bazată pe date oficiale oferite de Ministerul Instrucțiunii Publice. Importanța acestei lucrări în tematica propusă de noi reiese tocmai din organizarea datelor statistice oficiale, Gabrea apreciind „că nu se poate concepe organizare și politică școlară sănătoasă fără informații statistice suficiente și sigure.”¹⁴ Apelând la datele statistice și la legislația școlară, Gabrea realizează o nouă lucrare în care analizează sistemul de educație. În volumul *Din problemele școlii românești*, Gabrea trage concluzia că „între structura școlii și a societății românești există un dezacord profund, atât din punct de vedere social, cât și național.”¹⁵

¹⁰ Iosif I. Gabrea, *Școala creatoare. Individualitate-Personalitate*, Editura Casa Școalelor, București, 1927, p. 300.

¹¹ Iosif I. Gabrea, *Școala românească. Structura și politica ei. 1921-1932*, Editura Bucovina, București, 1933, p. 7.

¹² Iosif I. Gabrea, *Din problemele școlii românești*, Editura Cultura Românească, București, 1937, p. 37.

¹⁰ *Ibidem*, p. 331.

¹¹ Nicolae Iorga, *Noua direcție în învățământul românesc. Patru conferințe la Radio*, Editura Datina Românească, Vălenii de Munte, 1931, p. 5.

¹² Nicolae Iorga, *Istoria învățământului românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. XXXII.

Dimitrie Gusti, numit în plină criză economică ministru al Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor, a abordat numeroase probleme legate de sistemul de educație în lucrările publicate sau în materialele susținute la radio, ori publicate în reviste de specialitate sau în cotidienele vremii. Gusti tratează teme precum: rolul profesorului reformator în sistemul de educație, frecvența școlară, importanța școlii primare în dezvoltarea culturii poporului, bugetul alocat instrucțiunii publice sau organizarea eficientă a orarului școlar. Gusti publică la sfârșitul mandatului o amplă sinteză, în care realizează o diagnoză a sistemului național de educație. Lucrarea publicată în 1934, *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor. 1932-1933* prezintă, pentru tema pusă în discuție de noi, o importanță deosebită, atât din perspectiva datelor oficiale prezentate, cât și din perspectiva argumentelor oferite în privința susținerii viziunii gustiene asupra dezvoltării sistemului național de educație. Alături de obiectivele pe care trebuie să le urmărească fiecare treaptă educațională, Gusti prezintă viziunea sa în privința rolului pe care trebuie să-l joace învățământul în dezvoltarea națiunii. El demonstrează strânsa legătură dintre reforma educației și cultura națională, arătând că idealul școlii românești îl reprezintă „cultivarea poporului, transformarea sa în națiune care reprezintă o unitate superioară spiritual-socială.”¹⁶ Politicile educaționale prezentate de Gusti în această lucrare creionează organizarea unui sistem educațional care urmărește „o mai bună articulare a nivelurilor și treptelor școlare, corespunzător vârstelor psihologice și condițiilor sociale existente” în societatea românească după 1918.¹⁷

În *Enciclopedia României*, coordonată de Dimitrie Gusti, Marin Popescu-Spineni, Iulian Leter și Iosif I. Gabrea au realizat subcapitolul *Organizația învățământului în România* (vol. I *Statul*),

¹⁶ Dimitrie Gusti, *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor. 1932-1933*, Tipografia Bucovina, București, 1934, p. 486.

¹⁷ *Ibidem*, p. XIV.

prezentând activitatea educațională desfășurată din perioada modernă până în anul 1938. Autorii, specialiști de marcă în domeniul educațional, au abordat în mod sintetic organizarea învățământului preuniversitar, atât în provinciile unite în anul 1918, cât și în Vechiul Regat. Este înfățișat modul de organizare a sistemului de educație, conform legislației în vigoare în anul 1938, accentul fiind pus pe rolul important pe care trebuie să-l joace educația în consolidarea statului făurit la 1 Decembrie 1918.¹⁸ Dezvoltarea sistemului educațional românesc este văzută în strânsă legătură cu evoluția sa de-a lungul timpului și cu prefacerile importante din cadrul societății moderne.¹⁹ Autorii apreciază eforturile realizate după 1918 în privința organizării pe baze moderne a învățământului românesc și promovarea unor politici educaționale, care au avut rolul „de a pune cât mai mult de acord sistemul școlar cu interesele vieții sociale și naționale.”²⁰

În perioada comunistă, Constantin C. Giurescu coordonează lucrarea *Istoria învățământului din România: Compendiu* (1971), în care este prezentată evoluția învățământului începând de la *comuna primitivă*, iar Mihai Bordeianu și Petru Vladcovschi publică *Învățământul românesc în date* (1979).

Odată cu revenirea la democrație, au fost publicate o serie de lucrări care au readus în atenție activitatea legislativă în domeniul educației din perioada interbelică sau care au prezentat în date statistice dezvoltarea învățământului preuniversitar în această perioadă. O lucrare foarte importantă în privința analizei legislației educaționale adoptate în perioada interbelică este publicată în 1991, sub coordonarea lui Gheorghe Bunescu *Legile învățământului din România. 1864-1978*. Lucrarea este reeditată în 2004, sub titlul *Antologia legilor învățământului din România*, cu

¹⁸ Dimitrie Gusti, coordonator, *Enciclopedia României. 1938-1943*. volumul I, Editura Asociația Științifică pentru Enciclopedia României, București, 1938, p. 458.

¹⁹ *Ibidem*, p. 443.

²⁰ *Ibidem*, p. 467.